

УДК: 347.78:004.738.5(4-672EU)

Biblid 1451-3188, 25 (2026)

Год XXV, бр. 93, стр. 222–237

Изворни научни рад

Рад примљен 20. 01. 2026. године

Рад одобрен 18. 02. 2026. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2026.25.93.11

CC BY-SA 4.0

АУТОРСКО ПРАВО И ГЕОБЛОКИРАЊЕ: ИЗМЕЊУ ПРИНЦИПА ТЕРИТОРИЈАЛНОСТИ И ЈЕДИНСТВЕНОГ ДИГИТАЛНОГ ТРЖИШТА ЕУ

Станислав РАДУЛОВИЋ*

Апстракт: Геоблокирање је у савременом дигиталном окружењу кључно технолошко решење које омогућава територијално ограничено коришћење предмета ауторскоправне заштите путем интернета. Наведеним ефектом у дигиталном окружењу одржава се и учвршћује традиционални концепт територијалности ауторског права. Имајући у виду да је виртуелни простор неограничен, те да не познаје концепт државних граница, геоблокирање представља један од кључних механизма у смислу функционисања ауторског права. Геоблокирање је посебно заступљено на интернет платформама за стриминг аудио-визуелних садржаја. Поред тога што представља вид заштите у смислу територијалног важења ауторског права, с друге стране доприноси фрагментацији јединственог тржишта ЕУ. Другим речима, његовом применом дистрибутери имају могућност за ексклузивност територијалних лиценци и обезбеђују економску оправданост инвестиција у продукцију аудио-визуелних садржаја. Кроз институције Европске уније (ЕУ) у последњем периоду води се садржајна дискусија о ефектима геоблокирања на јединствено дигитално тржиште. ЕУ је артикулисала своја настојања ка смањењу неоправданог геоблокирања кроз Уредбу ЕУ 2018/302. Међутим, из подручја примене ове Уредбе изузимају се аудио-визуелне услуге, укључујући услуге чија је основна

* Јавна медијска установа „Радио-телевизија Војводине“, Нови Сад, Република Србија. Е-mail: stanislavradulovic84@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-6486-7672>

сврха пружање приступа преносима спортских догађаја и које се пружају на основу искључивих територијалних лиценци. *Summa summarum*, у актуелном нормативном и технолошком оквиру, геоблокирање и даље задржава улогу кључног механизма за очување територијалног важења ауторског права у дигиталном простору. Иако оптерећено извесним функционалним слабостима, оно представља неопходно средство за спровођење ауторског права у условима глобалне доступности садржаја и одржавања економске оправданости лиценцирања ауторских дела на националним тржиштима.

Кључне речи: Ауторско право, законодавство ЕУ, дигитално окружење, јединствено дигитално тржиште, геоблокирање

1) УВОД

Геоблокирање у последњем периоду није више термин познат само техничким стручњацима, већ је постао уобичајен појам у свакодневном речнику интернета. У свом најширем смислу – то је термин који се користи да опише технолошку меру ограничавања приступа садржају на интернету на основу географске локације корисника. Наведену технологију користе провајдери интернет услуга како би ограничили приступ кориснику одређеним веб-локацијама и другом онлајн садржају.¹ Дакле, наведено технолошко решење кореспондира са територијалношћу ауторског и сродних права. Можемо констатовати да геоблокирање представља одређену врсту дигиталне баријере, односно дигиталне границе која је примењива у многим сферама друштвених односа, а фокус у истраживању је стављен на његове импликације на ауторско и сродна права. Наведено суштински значи да одређени садржај може бити доступан само корисницима из одређене државе или региона, док је корисницима из других земаља приступ фактички онемогућен. Примера ради, глобално познате платформе за стриминг садржаја, као што су *Netflix*, *Amazon Prime Video* или *Hulu*, могу ограничити доступност свог садржаја у одређеним земљама због разлика у погледу нормативног оквира, или због заштите регионалног тржишта.² Дигитална дистрибуција ауторских дела путем интернета суштински релативизује начело територијалне примене ауторског права. Глобална доступност садржаја на интернету сукобљава

¹ “GPS – Global Positioning System”, National Aeronautics and Space Administration. Интернет: <https://www.nasa.gov/directorates/somd/space-communications-navigation-program/gps/>, 26. 2. 2025.

² Radim Polčák, “Territoriality of Copyright Law”, in: Petr Szczepanik, Pavel Zahradka, Jakub Macek, Paul Stepan (eds.), *Digital Peripheries: The Online Circulation of Audiovisual Content from the Small Market Perspective*, 2020, pp. 71–72.

се са системом национално ограничених лиценци које и даље представљају доминантан модел у контексту искоришћавања ауторских дела, а нарочито у области аудио-визуелних услуга на интернету. У том нормативном и технолошком раскораку геоблокирање је афирмисано као кључна техничка мера којом се у дигиталном окружењу фактички симулирају ефекти државних граница. На тај начин омогућава се практично спровођење територијалног принципа ауторског права у условима глобалне доступности дигиталних садржаја. Иако геоблокирање формално делује као технолошки неутрално средство, његова примена производи мноштво правних и економских последица. С једне стране, оно представља инструмент заштите имовинскоправних овлашћења носилаца ауторског и сродних права. С друге стране, геоблокирање све чешће бива квалификовано као препрека развоју јединственог дигиталног тржишта ЕУ, јер одржава фрагментацију унутрашњег тржишта и ограничава прекогранични приступ легалним онлајн садржајима. Ова двострука функција позиционира геоблокирање у центар савремене научне дискусије о очувању начела територијалности ауторског права. Полазећи од концепта јединственог дигиталног тржишта ЕУ и традиционалног принципа територијалности ауторског права, истраживање има за циљ анализу геоблокирања као технолошке мере која посредује између нормативних захтева заштите ауторског права у смислу територијалног важења, и економских интереса носилаца права у дигиталном окружењу. Истраживање је усмерено на усклађеност ове техничке мере са релевантним изворима права ЕУ, укључујући антимонополске прописе, као и на потенцијалне правне и тржишне последице укидања или рестриктивног регулисања геоблокирања. У том контексту, циљ истраживања јесте да одговори на питање – да ли би елиминација геоблокирања допринела смањењу фрагментације унутрашњег тржишта ЕУ, или би, супротно томе, довела до дестабилизације постојећих ауторскоправних модела који су и даље у значајној мери засновани на територијалној ексклузивности?

2) АУТОРСКОПРАВНИ АСПЕКТИ ГЕОБЛОКИРАЊА

Чињење доступним предмета ауторског или сродних права путем интернета укључује активности које потпадају под искључива права аутора. Примера ради, код стриминга предмета ауторскоправне заштите, копије примерака дела могу се правити на различитим местима у каналу дистрибуције (када се постави на сервер за стримовање), а затим кад се дело саопштава (чини доступним) јавности од стране дистрибутера. Лиценцирање предмета заштите, посебно оних најкомерцијалнијих, врши се на основу територијалног критеријума.

Носилац ауторског и сродних права може користити стечена имовинскоправна овлашћења и пружати услуге (нпр. стриминга) уколико остане у оквиру обима лиценце, односно овлашћења. Међутим, ако носилац ауторског и сродних права врши дистрибуцију предмета ауторскоправне заштите ван просторног оквира лиценце, и понуди садржаје интересентима на територијама које нису обухваћене обимом лиценце, доћи ће до повреде ауторског, односно сродних права.³ Да би се обезбедило да се корисници лиценци придржавају стечених имовинскоправних овлашћења, они сами прибегавају (а неретко се од њих захтева) коришћење техничких алата који онемогућавају приступ садржају на територији која није обухваћена лиценцом. Овакав вид геоблокирања смањује ризик да дистрибутер садржаја изврши повреду ауторског права. Међутим, поред позитивних страна, уочавају се и негативне. Геоблокирање, у појединим случајевима може незаконито ограничити право конкуренције, као што је, рецимо, елиминисање прекограничне конкуренције између дистрибутера у различитим државама чланицама ЕУ.⁴ Такође, праћење локације корисника представља веома деликатну радњу, имајући у виду широке могућности за злоупотребу података. Наведено изазива снажан отпор јавности спрам овог вида технолошког ограничавања приступа онлајн садржајима. Принцип према којем је ограничење домета технолошке заштите допуштено само у оној мери у којој је усмерено на реалну, а не посредну заштиту ауторског права, јасно је артикулисан у пресуди Суда правде ЕУ у предмету *Нинтендо*. Овај случај је постао референтна тачка за тумачење члана 6. Директиве 2001/29, јер Суд недвосмислено наглашава да се оправданост и обим технолошких мера морају процењивати кроз призму њихове суштинске сврхе: „Спречавања повреда ауторског и сродних права“. Из образложења пресуде произлази да технолошке мере морају бити функционално и циљно повезане са заштитом предмета ауторског права, а не са ограничавањем географског приступа или територијалном фрагментацијом тржишта. Стога се мере геоблокирања које фактички не спречавају неовлашћено коришћење дела, користе за контролисање доступности садржаја сходно локацији

³ Станислав Радуловић, „Принцип територијалности у остваривању ауторског и сродних права путем интернета“ (*докторска дисертација*), Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад 2024. стр. 130–135.

⁴ Juha Vesala, “Geoblocking Requirements in Online Distribution of Copyright-Protected Content: Implications of Copyright Issues on Application of EU Antitrust Law”, *Michigan State University College of Law: Digital Commons*, Michigan, 2016, pp. 595–621.

корисника. Исте се не могу квалификовати као технолошке мере у смислу Директиве 2001/29. Оне, наиме, не штите ауторскоправно овлашћење, већ тржишну стратегију дистрибуције садржаја.⁵ Геоблокирање, као што смо констатовали, омогућава усклађеност са територијално дефинисаним законодавним системом.

У предмету *Spanski Enterprises, Inc. v. Telewizja Polska, S.A.*, који се водио пред судом САД, поставило се питање – да ли се ефективно геоблокирање сматра стандардном праксом, што би значило обавезу његовог коришћења као механизма за заштиту овлашћења која произилазе из корпуса ауторског права у законодавству Сједињених Држава. Прецедент у овом случају могао је да има генерално важење да је суд пресудио да је геоблокирање стандардна пракса за заштиту ауторског права у САД, постојала би обавеза за употребом геоблокирања у свим истоветним или сличним ситуацијама у будућности.⁶ Суд је пресудио у корист тужиоца и утврдио да је дошло до повреде ауторског права, наводећи да је тужени свесно вршио повреде имовинскоправних овлашћења тужиоца. Међутим, Суд је пропустио да одговори на питање – да ли је геоблокирање обавезни стандард у заштити ауторског права на интернету?⁷

Потреба за поштовањем територијално ограничених правила у области заштите података о личности, односно права на приватност, често се истиче као један од сегмената у којем геоблокирање нарочито може имати нормативно оправдање. Уместо да се користи као алат тржишне фрагментације, геоблокирање се у наведеном контексту посматра као средство диференцијалне примене нормативних стандарда који важе искључиво у оквиру различитих законодавстава. Илустративан пример представља одговор компаније *Гугл (Google)* на растући притисак европских регулатора након увођења и афирмације права на заборав. Право на заборав (*right to be forgotten*) представља

⁵ Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl, предмет C-355/12, пресуда Суда правде Европске уније, 23. јануар 2014. Интернет: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=c-355/12&td=ALL>, 17. 7. 2023.

⁶ Spanski Enterprises, Inc. v. Telewizja Polska, S.A., No. 17-7051, Апелациони суд дистрикта Колумбија (United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit), пресуда од 2. марта 2018. Интернет: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/17-7051/17-7051-2018-03-02.html>, 22. 11. 2023.

⁷ Marketa Trimble, Samuel S. Lionel, William S. Boyd, "The Role of Geoblocking in the Internet Legal Landscape", *12th International Conference on Internet, Law and Politics: Building a European Digital Space, Revista de Internet, Derecho y Política*, Barcelona, 2016, pp. 45–58.

право појединца да захтева уклањање личних података из резултата интернет претраге када су ти подаци нетачни, неадекватни, небитни или несразмерни у односу на сврхе обраде.⁸ Суочен са обавезом да обезбеди да резултати претраге који садрже нетачне, небитне или „претеране“ информације о појединцу буду уклоњени, Гугл је у марту 2016. објавио да ће имплементирати геоблокирање ради спровођења европских стандарда заштите података. Овај механизам је представљао компромис: омогућавао је да се поштује територијални принцип у контексту права ЕУ, без наметања истих стандарда корисницима у државама ван европског правног простора. Истовремено, геоблокирање је у наведеној ситуацији било учинковито као техничка мера која не штити ауторско право, већ право на приватност појединца.⁹ Практично, то је значило да ће уклоњени резултати претраге бити блокирани на европским претраживачким интернет доменима за кориснике који приступају са IP адреса лоцираних у државама чланицама ЕУ, чак и ако претрагу врше преко *google.com* или других ваневропских домена.¹⁰

3) НОРМАТИВНЕ АКТИВНОСТИ ЕУ И РЕЛЕВАНТНОСТ ГЕОБЛОКИРАЊА

Преиспитивање примене геоблокирања у Европској унији започело је у оквиру припрема за *Стратегију за дигитално јединствено тржиште (Digital Single Market Strategy)*, коју је Европска комисија представила 6. маја 2015. године. У наведеном документу геоблокирање је експлицитно означено као једна од главних препрека слободном функционисању дигиталних услуга унутар ЕУ.¹¹ У циљу сагледавања проблема и прикупљања релевантних података о доминантним тржишним праксама,

⁸ “Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance)”, *OJ L* 119, 4. 5. 2016, pp. 1–88.

⁹ Google Spain SL v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), предмет C-131/12, пресуда Суда правде Европске уније од 13. маја 2014, *ECLI:EU:C:2014:317*. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>, 25. 11. 2023.

¹⁰ Marketa Trimble et al, *op. cit.*, p. 45–58.

¹¹ “Digital Single Market Strategy”, Council of the European Union, Brussels, 2015. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-single-market/>, 20. 5. 2024.

Комисија је покренула опсежну јавну расправу о геоблокирању. У том процесу од корисника, интернет провајдера и представника привредних субјеката затражене су информације о разлозима, обиму и последицама географског ограничавања приступа садржајима.¹² На основу добијених података, Комисија је израдила Извештај о процени утицаја (*Impact Assessment Report*), у којем је, између осталог, утврђено да су праксе геоблокирања широко распрострањене, често неоправдане и у супротности са основним циљевима дигиталног јединственог тржишта.¹³ Као директан резултат ових процеса уследила је припрема стратегије, јавних консултација и анализе утицаја. Европска комисија је 2016. године предложила посебну регулативу о сузбијању неоправданог геоблокирања, која је након законодавне процедуре коначно усвојена 2018. године. Уредба ЕУ 2018/302 о сузбијању неоправданог геоблокирања не обухвата сегмент аудио-визуелних услуга.¹⁴ Дакле, изузете су аудио-визуелне услуге, укључујући услуге чија је основна сврха пружање приступа преносима спортских догађаја и које се пружају на основу искључивих територијалних лиценци.¹⁵ Такође, наведеном регулативом се не утиче на правила која се примењују у области ауторског и сродних права, а нарочито на правила предвиђена Директивом 2001/29/ЕЗ.¹⁶ Овакво нормативно решење потврђује да се ауторско право у аудио-визуелном сектору у оквиру ЕУ заснива (и даље) на територијалном принципу. Дакле геоблокирање се, сходно наведеном, за сада не сматра „неоправданом дискриминацијом“, већ инструментом за очување функционалности система ауторског права у оквиру пружања аудио-визуелних услуга. Управо у том контексту треба посматрати и стварну ефикасност геоблокирања. На техничком нивоу

¹² “Consultation on Geo-blocking and Role of Platforms”, European Platform of Regulatory Authorities (EPRA), 24 September 2015. Интернет: https://www.epra.org/news/regulation-news/news_items/digital-single-market-strategy-consultations-on-geo-blocking-and-the-role-of-platforms, 20. 5. 2024.

¹³ “Impact Assessment – Accompanying the Proposal on Geo-blocking”, European Commission, 2016. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016SC0173>, 20. 5. 2024.

¹⁴ “Regulation (EU) 2018/302 of the European Parliament and of the Council of 28 February 2018 on addressing unjustified geo-blocking and other forms of discrimination based on customers’ nationality, place of residence or place of establishment within the internal market and amending Regulations (EC) No 2006/2004 and (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC (Text with EEA relevance)”, *Of L 60I*, 2. 3. 2018, pp. 1–15.

¹⁵ *Ibid.*, Рецитал 8.

¹⁶ *Ibid.*, Члан 1, став 5.

наведени механизам почива на комбинацији ИП геолокације, параметара корисничког налога и, све чешће, анализа понашања корисника. Упркос нормативној функцији геоблокирања као механизма територијалног разграничења ауторскоправне заштите, његова стварна учинковитост остаје ограничена. Кориснику који познаје основне технике фингирања тренутне локације (попут *VPN*-а, *проксија* или *smart DNS* сервиса) релативно је једноставно да „сакрије“ локацију или да платформи упути локацију која није стварна. *VPN*, односно виртуелна приватна мрежа, описује могућност успостављања заштићене мрежне везе приликом коришћења јавних мрежа. Праксе код комерцијалних *VPN* услуга потврђују да они у значајном броју случајева успешно уклањају географска ограничења, све док платформе не уведу посебне филтере или системске контрамере.¹⁷ Прокси сервер је систем или рутер који пружа ‘пролаз’ између корисника и интернета; делује као посредник јер прима захтеве корисника и прослеђује их ка циљним серверима, чиме се прикрива истински извор захтева.¹⁸ *Smart DNS* је технологија која омогућава да се приступа садржају који у одређеној регији можда није доступан. Функционише тако што преусмерава *DNS* захтеве кроз сервере у другом региону.¹⁹ Ипак, чињеница да се геоблокирање технички може премостити не значи да оно губи правни значај или практичну функцију.²⁰ Напротив, геоблокирање је технолошка мера која не спречава све могуће облике прекограничног приступа садржају, али ствара ефекат да је такав приступ доступан само ограниченом делу корисника који су спремни да уложе додатно време, новац и технички напор у сврху заобилажења наведене техничке мере (да прибаве инсталирају *VPN*, изврше сложеније подешавање уређаја и сл.). За већину корисника интернет платформи већ сама потреба да се предузму радње које подразумевају заобилажење техничких мера делује довољно одвраћајуће. Ова психолошка и нормативна баријера има значајан превентивни ефекат, те делимично доприноси практичној ефикасности геоблокирања, упркос његовој техничкој премостивости. Геоблокирање се временом функционално

¹⁷ “What is a VPN?”, Kaspersky. Интернет: https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-a-vpn?utm_source=, 22. 10. 2024.

¹⁸ “Proxy Server”, Fortinet. Интернет: https://www.fortinet.com/resources/cyber-glossary/proxy-server?utm_source=, 22. 10. 2024.

¹⁹ “What is Smart DNS and Five Situations Where You May Need It?”, TechRadar. Интернет: https://www.techradar.com/features/what-is-smartdns-and-five-situations-where-you-may-need-it?utm_source=, 22. 10. 2024.

²⁰ Mohammad Taha Khan et al., “An Empirical Analysis of the Commercial VPN Ecosystem”, *Proceedings of the Internet Measurement Conference*, 2018, pp. 443–456.

претвара у механизам смањеног прекограничног протока садржаја, а не његовог потпуног заустављања. Допунску квалитативну потврду да је употреба *VPN*-а ради заобилажења геоблокирања ограничена, пружају истраживања која показују да овакве праксе углавном примењује ужа група технички вештијих и дигитално писменијих корисника интернет платформи. Концентрација техничког знања у специфичном сегменту популације додатно указује да за већину корисника техничко премошћавање система остаје изван реалног домета.²¹

Геоблокирање у садашњем интернетском окружењу јесте функционални чувар територијалног важења ауторског права у предметној области. Ова техничка мера омогућава да се ексклузивност територијалне лиценце (самим тим вредност територијалног уступања ауторског права уопште) може очувати и ефективно спровести. Без техничке контроле територијалног приступа платформи, дистрибутер на мањем тржишту не би имао разлог (и пословни мотив) да опредељује материјалну накнаду за стицање права на предметној територији, јер би корисници могли да приступе садржају путем претплате на дигиталној платформи у некој другој држави. С друге стране, значајан део научне и стручне литературе наглашава позитивне ефекте ублажавања геоблокирања. Дакле, геоблокирање делује не само као техничка баријера, већ и као средство одржавања моћи већих актера на тржишту, те сходно наведеном економски трошак „неиспуњене потражње“ за прекограничним сервисима годишње може достићи стотине милиона евра.²² Уколико би геоблокирање у аудио-визуелном сектору у потпуности било забрањено на нивоу ЕУ, позитивни ефекти били би релативно очигледни из корисничке перспективе. Корисници би могли легално да приступе ширем репертоару без обзира на државу у којој се налазе. Негативни ефекти би, међутим, били далеко комплекснији и погађали би саму инфраструктуру финансирања продукције аудио-визуелних дела. Наиме, уколико би забрана геоблокирања остала без дубље реформе модела лиценцирања, постојала би објективна опасност да се вредност територијалног уступања права на мањим тржиштима значајно умањи. Са становишта ауторског права забрана геоблокирања (без пратеће реформе) могла би довести до

²¹ Истраживање је спроведено на узорку од 26.586 испитаника у свим државама чланицама. Видети: *Access to Content Across Borders in the European Union*, Flash Eurobarometer 411, 2015. Интернет: <https://www.dimt.it/wp-content/uploads/2015/08/Cross-border-access-to-online-content.pdf>, 22. 10. 2024.

²² European Commission, “Geo-blocking: A Literature Review and New Evidence on Online Audiovisual Services”, *JRC Working Paper* No. 2020-01, May 2020, pp. 6–12. Интернет: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC120267/JRC120267_01.pdf, 22. 10. 2024.

ситуације у којој формално постоји већа прекогранична доступност дела, али уз мањи укупан обим европске продукције и умањене перспективе за локалне ауторе. Дистрибутери и емитери били би мање мотивисани да улажу у локалне пројекте ако не би могли да рачунају на територијалну ексклузивност.²³ Можемо констатовати да у савременом дигиталном окружењу геоблокирање функционише као својеврсни парадоксалан механизам: иако је релативно лако премостити дејство овог техничког решења, његова правна и економска улога остаје кључна за одржавање територијалног важења ауторскоправне заштите у интернетском окружењу. Због тога се може закључити да геоблокирање, упркос техничким слабостима, и даље представља делотворно средство у контексту прекограничног приступа ауторским делима, односно очувања територијалног принципа ауторскоправне заштите, нарочито у аудио-визуелном сектору.

4) ГЕОБЛОКИРАЊЕ И АНТИМОНОПОЛСКИ ПРОПИСИ ЕУ

Питање које разматрају институције ЕУ је – да ли геоблокирање може незаконито ограничити прекограничну конкуренцију између дистрибутера који послују у различитим земљама чланицама ЕУ? Другим речима, врши се процена ефеката ове технолошке мере на јединствено тржиште ЕУ. Наведено представља изазов за антимонополско право ЕУ, с обзиром на то да геоблокирање на одређени начин ограничава конкуренцију онемогућавањем продаје или пружања услуга на територијама других држава чланица. У складу с наведеним, евентуална забрана геоблокирања значајно би повећала ризике од повреда ауторског права са којима би се суочили онлајн дистрибутери у тржишној утакмици на територијама за које не поседују дозволу аутора, односно носиоца ауторског права.²⁴ С друге стране, применом геоблокирања приликом лицензирања ауторских дела мало је вероватно да ће онлајн дистрибутер ограничити конкуренцију на било који начин, уколико се узме у обзир принцип територијалног важења ауторског и сродних права које већ спречава платформе да нуде услугу на територији која није обухваћена лиценцом. Можемо констатовати да у овом случају нарушавање, односно одсуство конкуренције, произилази из ограничености обима лиценце за поједине предмете ауторског права, а не из карактеристика геоблокирања,

²³ *Territoriality and its Impact on the Financing of Audiovisual Works*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2016.

²⁴ Juha Vesala, *op. cit.*, p. 595, etc.

односно техничког спречавања приступа са других државних територија. Дакле, антимонополски прописи ЕУ не могу, циљајући искључиво негативне ефекте геоблокирања, подстаћи прекограничну конкуренцију, више од онога што у основи дозвољавају закључени уговори о лиценци.²⁵

У сврху заштите једног од основних принципа ЕУ – слободног кретања роба и услуга – једно од потенцијалних решења јесте сценарио по којем може доћи до онемогућавања заштите кроз суспензију појединих имовинскоправних овлашћења у прекограничној ситуацији. То би омогућило онлајн дистрибутерима да понуде услуге на територијама које нису обухваћене лиценцом, а да притом не врше повреду ауторског права. Овај приступ би, у пракси, значио да у случају искључивог уступања имовинскоправних овлашћења у једној држави, пружање услуге било би дозвољено и у осталим чланицама ЕУ, што би довело до ситуације да аутор/носилац ауторског права не би могао да захтева њихово блокирање. Међутим, овако конципирана слобода конкуренције у онлајн окружењу, која искључује територијалност ауторског права на основу заштите слободе кретања услуга, тренутно може унети додатну конфузију у већ довољно компликовану ситуацију. Штавише, повреду антимонополских прописа због територијалног важења ауторског и сродних права могу се одбранити са аргументацијом да територијално лиценцирање пружа предности у виду ефикасности које оправдавају ограничење слободе конкуренције.²⁶ Евентуалним решењем које би имало за циљ забрану геоблокирања потпуно би се избрисао дигитални еквивалент државних граница у виртуелном простору, чиме би се омогућио слободан проток садржаја унутар Уније. Извесно је да наведено представља дугорочни циљ институција ЕУ због заштите јединственог тржишта. Уколико би дошло до оваквог сценарија, извршио би се снажан притисак на ауторе/носиоце права да уступају овлашћења на коришћење предмета заштите без просторних ограничења за територије које обухватају државе чланице ЕУ. Без ефективног спровођења територијалних ограничења у виду геоблокирања, само овакав вид уступања био би изводљив. С друге стране, аутори/носиоци ауторског права који тренутно имају могућност избора територије на којој уступају сопствена имовинскоправна овлашћења (у оквиру Уније) последично би били ускраћени за ту могућност. Разлози за ускраћивање сагласности за територијално уступање имовинскоправних овлашћења за поједине територије могу бити различити. У појединим ситуацијама је то избор који је условљен искључиво економским критеријумима. Рецимо, у ситуацијама када аутор/носилац права добије

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Juha Vesala, *op. cit.*, p. 595, etc.

понуду за уступање на одређеној територији која из његовог аспекта није економски прихватљива. С друге стране, одлука би могла да буде условљена претходним истраживањем тржишта на основу којег је изведен закључак да не постоји заинтересованост публике за одређен садржај. Најзад, не треба изгубити из вида претходни договор између више коаутора или копродуцента који условљава закључење уговора са дистрибутерима.²⁷

5) ИЗВОРИ

Access to Content Across Borders in the European Union, Flash Eurobarometer 411, 2015. Интернет: <https://www.dimt.it/wp-content/uploads/2015/08/Cross-border-access-to-online-content.pdf>, 22. 10. 2024.

“Consultation on Geo-blocking and Role of Platforms”, European Platform of Regulatory Authorities (EPRA), 24 September 2015. Интернет: https://www.epra.org/news/regulation-news/news_items/digital-single-market-strategy-consultations-on-geo-blocking-and-the-role-of-platforms, 20. 5. 2024.

“Digital Single Market Strategy”, Council of the European Union, Brussels, 2015. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-single-market/>, 20. 5. 2024.

“GPS – Global Positioning System”, National Aeronautics and Space Administration. Интернет: <https://www.nasa.gov/directorates/somd/space-communications-navigation-program/gps/>, 26. 2. 2025.

“Impact Assessment – Accompanying the Proposal on Geo-blocking”, European Commission, 2016. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016SC0173>, 20. 5. 2024.

European Commission, “Geo-blocking: A Literature Review and New Evidence on Online Audiovisual Services”, *JRC Working Paper* No. 2020-01, May 2020, pp. 6–12. Интернет: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC120267/JRC120267_01.pdf, 22. 10. 2024.

Google Spain SL v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), предмет C-131/12, пресуда Суда правде Европске уније од 13. маја 2014, *ECLI:EU:C:2014:317*. Интернет: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131>, 25. 11. 2023.

²⁷ Marketa Trimble, “Copyright and Geoblocking: The Consequences of Eliminating Geoblocking”, *Boston University Journal of Science and Technology Law*, 2019, Vol. 25, No. 2, pp. 494–498.

- Mohammad Taha Khan et al., "An Empirical Analysis of the Commercial VPN Ecosystem", *Proceedings of the Internet Measurement Conference*, 2018, pp. 443–456.
- Nintendo Co. Ltd and Others v PC Box Srl and 9Net Srl, предмет C-355/12, пресуда Суда правде Европске уније, 23. јануар 2014. Интернет: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=c-355/12&td=ALL>, 17. 7. 2023.
- Polčák, Radim, "Territoriality of Copyright Law", in: Petr Szczepanik, Pavel Zahradka, Jakub Macek, Paul Stepan (eds.), *Digital Peripheries: The Online Circulation of Audiovisual Content from the Small Market Perspective*, 2020.
- "Proxy Server", Fortinet. Интернет: https://www.fortinet.com/resources/cyberglossary/proxy-server?utm_source=, 22. 10. 2024.
- Радуловић, Станислав, „Принцип територијалности у остваривању ауторског и сродних права путем интернета” (*докторска дисертација*), Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад 2024.
- "Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance)", *OJ L* 119, 4. 5. 2016.
- "Regulation (EU) 2018/302 of the European Parliament and of the Council of 28 February 2018 on addressing unjustified geo-blocking and other forms of discrimination based on customers' nationality, place of residence or place of establishment within the internal market and amending Regulations (EC) No 2006/2004 and (EU) 2017/2394 and Directive 2009/22/EC (Text with EEA relevance)", *OJ L* 60I, 2. 3. 2018.
- Spanski Enterprises, Inc. v Telewizja Polska, S.A., No. 17-7051, Апелациони суд дистрикта Колумбија (United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit), пресуда од 2. марта 2018. Интернет: <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/cadc/17-7051/17-7051-2018-03-02.html>, 22. 11. 2023.
- Territoriality and its Impact on the Financing of Audiovisual Works*, European Audiovisual Observatory, Strasbourg, 2016.
- Trimble, Marketa, "Copyright and Geoblocking: The Consequences of Eliminating Geoblocking", *Boston University Journal of Science and Technology Law*, 2019, Vol. 25, No. 2.
- Trimble, Marketa, Lionel, Samuel S., Boyd, William S., "The Role of Geoblocking in the Internet Legal Landscape", *12th International Conference on Internet, Law and Politics: Building a European Digital Space*, *Revista de Internet, Derecho y Política*, Barcelona, 2016.

Vesala, Juha, "Geoblocking Requirements in Online Distribution of Copyright-Protected Content: Implications of Copyright Issues on Application of EU Antitrust Law", *Michigan State University College of Law: Digital Commons*, Michigan, 2016.

"What is a VPN?", Kaspersky. Интернет: https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/what-is-a-vpn?utm_source=, 22. 10. 2024.

"What is Smart DNS and Five Situations Where You May Need It?", TechRadar. Интернет: https://www.techradar.com/features/what-is-smartdns-and-five-situations-where-you-may-need-it?utm_source=, 22. 10. 2024.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Можемо констатовати да геоблокирање представља техничку меру којом се у појединим ситуацијама врши заштита имовинскоправних овлашћења из корпуса ауторског и сродних права. Применом у онлајн окружењу ствара се ефекат који је сличан ефекту државних граница у физичком (реалном) свету. Дакле, геоблокирање јесте техничко достигнуће које на адекватан начин може да испрати традиционални концепт територијалности ауторског и сродних права. Иако је наведено технолошко решење доживело широку примену у многим сферама, посебно је релевантно код платформи које пружају услуге стриминга аудио-визуелних садржаја путем интернета. У последњем периоду, у оквиру институција ЕУ, води се садржајна расправа о утицају наведене технолошке мере на јединствено тржиште Уније. Иако многи аргументи иду у прилог примени геоблокирања као врсти територијалног ограничења у контексту искоришћавања предмета заштите на интернету, све присутнији су ставови који указују на његове негативне последице. У оквиру институција ЕУ посебно се наглашава да наведена пракса може имати непожељне ефекте на функционисање јединственог дигиталног тржишта. Наведени ставови имају превасходно политички карактер, имајући у виду да јединствено тржиште један од основних постулата на којима почива ЕУ. *Summa summarum*, посматране активности ЕУ, од секторских анализа и антимонополских поступака, преко иницијатива усмерених на јачање прекограничног приступа садржајима, до постепеног релаксирања територијалних ограничења у појединим секторима, указују на могућност да се у будућности приступи свеобухватној законодавној реформи у области аудио-визуелних услуга у дигиталном окружењу. Није искључено да би наведена реформа могла да резултира укидањем геоблокирања као технолошког средства за територију држава чланица ЕУ. Међутим, важећи нормативни оквир ЕУ, садржан у Уредби 2018/302 о сузбијању неоправданог геоблокирања, изричито искључује аудио-визуелне услуге из опсега примене, услед чега овај сегмент дигиталног тржишта остаје

изван домаћаја наведене регулативе. Стога се може закључити да, упркос општим настојањима ЕУ ка јачању јединственог дигиталног тржишта, питање геоблокирања у области аудио-визуелних услуга на интернету за сада није системски регулисано, већ је и даље превасходно условљено правилима територијалног важења ауторског и сродних права. Имајући у виду резултате истраживања, може се закључити да геоблокирање, као техничка мера, не представља самостални извор ограничења прекограничне конкуренције унутар ЕУ. Напротив, оно је пре свега функционални одраз постојећег система територијалног лиценцирања ауторског права, који суштински одређује територијалне оквире пружања онлајн услуга. Потенцијална забрана геоблокирања, иако усмерена ка јачању јединственог дигиталног тржишта и остваривању слободног промета услуга, имала би далекосежне последице по нормативну структуру ауторског права. Стога се намеће закључак да решења усмерена на ублажавање ефеката геоблокирања не могу бити изоловано посматрана, већ морају бити део ширег, системски усклађеног приступа који ће омогућити постепено унапређење прекограничне доступности дигиталних садржаја, без фактичког укидања принципа територијалног важења права у нормативном оквиру ЕУ. Дакле, уколико би у ЕУ било укинато без опсежне реформе, последице би се испољиле у сфери ауторског права и доступности дигиталних садржаја. На основу свега наведеног, можемо закључити да уколико дође до евентуалне забране геоблокирања, титулари ауторског права можда ће у будућности, у појединим ситуацијама, бити ускраћени за захтев према дистрибутеру за онемогућавање приступа нелиценцираним онлајн услугама на територијама држава чланица ЕУ, чак и у случају ексклузивног лиценцирања.²⁸ Наведеном логиком, смањивање обима имовинскоправних овлашћења аутора могло би да се настави и у другим сегментима, што би могло да изазове несагледиве последице. Најзад, можемо констатовати да будуће активности морају бити усмерене ка успостављању учинковитог и стабилног система, који ће истовремено обезбедити адекватну накнаду ауторима и заштиту њихових искључивих имовинскоправних овлашћења, али и очувати слободу конкуренције као једно од темељних начела права ЕУ. На наведеном плану и Република Србија треба да прати и предузима одговарајуће мере како би хармонизовала свој законодавни оквир са правом ЕУ.

²⁸ Juha Vesala, *op. cit.*, p. 597, etc; Marketa Trimble, *op. cit.*, pp. 494–498.

**COPYRIGHT AND GEOBLOCKING:
BETWEEN THE PRINCIPLE OF TERRITORIALITY
AND THE EU'S SINGLE DIGITAL MARKET**

Stanislav RADULOVIĆ*

Abstract: Geoblocking represents a key technological solution in the contemporary digital environment, enabling territorially limited use of copyright-protected subject matter on the Internet. Through this effect, the traditional concept of the territoriality of copyright is maintained and reinforced within the digital sphere. Given that virtual space is inherently unlimited and does not recognise the concept of state borders, geoblocking constitutes one of the central mechanisms for preserving the functional role of copyright. Geoblocking is particularly prevalent on online platforms for the streaming of audiovisual content. In addition to serving as a mechanism for protecting the territorial scope of copyright, it simultaneously contributes to the fragmentation of the European Union's internal market. In essence, its application allows distributors to secure territorial exclusivity of licences and ensure the economic viability of investments in the production of audiovisual content. In recent years, a substantive debate has been conducted within the institutions of the European Union regarding the effects of geoblocking on the Digital Single Market. The EU has directed its efforts towards reducing unjustified geoblocking through the adoption of Regulation (EU) 2018/302. However, this regulatory framework does not cover the audiovisual services sector. Specifically, the Regulation does not apply to audiovisual services, including cinematographic content, nor to services whose principal purpose is to provide access to sports broadcasts based on exclusive territorial licences. Summa summarum, within the current normative and technological framework, geoblocking continues to retain the role of a key mechanism for preserving the territorial scope of copyright in the digital environment. Although burdened by certain functional limitations, it remains an indispensable instrument for the enforcement of copyright under conditions of global content availability and for maintaining the economic sustainability of licensing copyrighted works in national markets.

Keywords: copyright, European Union legislation, digital environment, Digital Single Market, geoblocking.

* Public media institution "Radio and Television of Vojvodina", Novi Sad, Republic of Serbia. E-mail: stanislavradulovic84@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0000-6486-7672>